

KYOTO PROTOKOLÜ (Türkçe)

İKLİM DEĞİŞİMİ KONUSUNDA BİRLEŞMİŞ MİLLETLER ÇERÇEVE KONVENSİYON'UNA İLİŞKİN KYOTO PROTOKOLÜ

İklim değişikliğine yönelik Birleşmiş Milletler Çerçeve Kongresi'nin Tarafları olarak (bundan böyle "Kongre" olarak anılacaktır), Bu Sözleşme'nin Tarafları, Madde 2'de açıklanan Kongre'ye ilişkin gerçek amaca ulaşmak için, Kongre'ye ilişkin hükümler göz önünde bulundurularak, Kongre'ye ilişkin Madde 3'ün rehberliğinde olmak üzere, Kongre'nin birinci oturumda taraflarca alınan 1/CP.1 kararı ile kabul edilen Berlin antlaşması gereğince aşağıdaki hükümler üzerinde antlaşmaya varmışlardır :

MADDE 1

Bu protokolün amaçlarını gerçekleştirmek üzere Kongre'ye ilişkin Madde 1'de yapılan tanımlamalar dikkate alınacaktır. Ayrıca:

1. "Taraflar Toplantısı" burada Kongre ile ilişkili olarak Taraflar Toplantısı anlamına gelecektir.
2. "Kongre" burada 9 Mayıs 1992 tarihinde New York şehrinde akdedilen İklim değişikliğine Yönelik Birleşmiş Milletler Çerçeve Kongresi anlamına gelecektir.
3. "İklim Değişikliğine Yönelik Devletler Arası Panel" burada 1988 yılında Dünya Meteoroloji Örgütü ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı tarafından ortaklaşa düzenlenen İklim Değişikliğine Yönelik Devletler Arası Panel anlamına gelecektir.
4. "Montreal Protokolü" burada 16 Eylül 1987 tarihinde çıkartılan ve daha sonra üzerinde değişiklik ve düzeltmeler yapılmış olan Ozon Tabakası Delici Maddelere Yönelik Montreal Protokolü anlamına gelecektir.
5. "Mevcut/halihazırda bulunan ve Oy Veren Taraflar" burada mevcut ve olumlu veya olumsuz oy veren Taraflar anlamına gelecektir.
6. "Taraflar" aksi metinde açıkça belirtilmediği sürece, bu Protokol Tarafları'ndan biri anlamına gelir.
7. "Ek 1'e yer alan Taraflar" burada Ek 1 de belirtilmiş Kongrenin bir Tarafı anlamına gelecek olup, keyfiyet Kongrenin Madde 4 Fıkra 2(g) uyarınca bildirilecektir.

MADDE 2

1. Ek 1'de yer alan bütün Taraflar, sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmek amacıyla Madde 3'e uygun olarak sayısallaştırılmış emisyon sınırlaması ve indirimini yerine getirmek amacıyla:

(a) Aşağıdaki ulusal koşullara uygun olarak politika ve önlemler uygulayacak ve/veya geliştirecektir:

(i) Ulusal Ekonominin ilgili sektörlerindeki enerji etkinliğinin iyileştirilmesi;

(ii) İlgili uluslararası çevre antlaşmaları kapsamındaki taahhütler ile sürdürülebilir orman düzenleme uygulamaları, ağaç dikimi ve ağaç takviyesine/desteğine ilişkin teşvikler dikkate alınarak Montreal Protokolü ile düzenlenen sera gazlarına ilişkin rezervlerin korunması ve iyileştirilmesi;

(iii) İklim değişikliğine ilişkin yaklaşımlar ışığında sürdürülebilir tarımsal yöntemlerin yaygınlaştırılması;

(iv) Yeni ve yenilenebilir enerji çeşitleri, karbondioksit tecrit/ayırma teknolojileri ve gelişmiş ve yenilikçi çevresel bakımdan sağlam teknolojiler üzerinde araştırma yapmak, teşvik etmek, geliştirmek ve kullanımının artmasını sağlamak;

(v) Kongrenin amacına aykırı çalışan ve sera gazı yayan sektörler için yapılan mali teşvikler, vergi ve harç istisnaları ile ekonomik yardımları veya ilgili piyasa aksaklıklarını aşamalı olarak kaldırmak veya tasfiye etmek;

(vi) Montreal Protokolü ile düzenlenmemiş bulunan sera gazının emisyonunu/yayılmalarını sınırlandıran veya azaltan politika veya önlemleri teşvik etmeyi amaçlayan ilgili sektörlerdeki uygun reformların teşviki;

(vii) Nakliye sektöründe, Montreal Protokolü tarafından düzenlenmeyen sera gazı emisyonu/yayımlarının sınırlandırılması ve/veya azaltılmasına ilişkin önlemler;

(viii) Atık idaresi ile birlikte üretim, nakliye ve enerji dağıtımının iyileştirilmesi ve kullanılması yoluyla metan emisyonunun/yayımlarının sınırlandırılması ve/veya azaltılması;

(b) Kongre'ye ilişkin Madde 4, Fıkra 2(e)(i) uyarınca Madde 1 kapsamında düzenlenen politika ve önlemlere ilişkin bireysel ve müşterek/ortak etkinliğin genişletilmesi için söz konusu Taraflar ile işbirliği yapmak. Bu amaçla, söz konusu Taraflar, yukarıda açıklanan politika ve önlemler ile ilişkili deneyim ve bilgi alış verişinde bulunmak için uyumluluk, şeffaflık ve etkinlik yolları geliştirmek de buna dahil olmak kaydıyla adımlar atacaktırlar. Bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı ilk toplantısında/oturumunda veya sonraki ilk uygulanabilir oturumunda tüm gerekli bilgileri dikkate alarak bu iş birliğini kolaylaştırmanın yollarını ele alacaktır.

2. Ek 1'de yer alan Taraflar, Montreal Protokolü Tarafından düzenlenmemiş bulunan ve havacılık ve deniz yakıt tankerlerinden kaynaklanan sera gazlarının emisyonu/yayımlarını sınırlandırılması veya indirilmesini gözetecekler ve bu amaçla sırasıyla Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü ve Uluslararası Denizcilik Örgütü ile beraber çalışılacaktır.

3. Ek 1'de yer alan Taraflar bu Madde kapsamındaki politika ve önlemleri uygulamaya çalışacaklardır. Burada ters etkilerin en aza indirilmesine önem verilecek ve Kongre'ye ilişkin Madde 3 göz önünde bulundurularak iklim değişikliği üzerindeki ters etkiler, Uluslararası ticaret üzerindeki etkiler ve diğer Taraflar üzerindeki sosyal, çevresel ve ekonomik etkiler (özellikle gelişmekte olan ülke Taraflar ve bilhassa Kongre'ye ilişkin Madde 3 Fıkra (8) ve (9) da belirtilenler) buna dahil olacaktır. Bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı'nda, uygun görüldüğü takdirde, daha ileri bir adım atarak bu Fıkra hükümlerini gerçekleştirilmesi teşvik edilecektir.

4. Bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı farklı ulusal koşullar ve muhtemel etkileri dikkate alarak yukarıdaki Fıkra (1)(a) bakımından yararlı olduğu kararına vardığı takdirde, söz konusu politika ve önlemlerin koordinasyonu için gerekli yol ve yöntemleri ele alacaktır.

MADDE 3

1. Ek 1'e yer alan Taraflar, bireysel veya müşterek/ortak olarak, Ek A'da sıralanan sera gazlarına ilişkin toplam antropojenik/insan türümsel karbondioksit eş değer emisyonu/yayımı Ek B'de sayısallaştırılan emisyon sınırlaması ve indirimi taahhütleri gereğince belirlenen ve hesaplanan miktarları, bu Madde hükümleri gereğince ve 2008 ila 2012 yılları arasındaki seviyenin 1990 yılı seviyeleri en az %5 altında olacağı perspektifiyle, aşmayacaktır.

2. Ek 1'de yer alan bütün Taraflar 2005 yılına kadar bu protokol kapsamındaki taahhütlerini yerine getirmek konusunda gözle görülür bir ilerleme kaydedecektir.

3. Doğrudan insan kaynaklı toprak kullanımı değişikliği ve orman faaliyetlerden (1990 yılından bu yana ağaçlandırma, ağaç takviyesi ve dikimi ile sınırlı olmak kaydıyla) kaynaklanan ve her bir taahhüt süresi içinde karbon stoklarındaki doğrulanabilir değişiklikler olarak ölçülebilen, sera gazı emisyonlarındaki net değişiklikler Ek 1'de yer alan her bir Tarafa ilişkin bu Madde kapsamındaki taahhütlerini karşılamak için kullanılacaktır. Bu faaliyetlerle ilişkili olarak, sera gazı emisyonları şeffaf ve doğrulanabilir biçimde rapor edilecek ve Madde 7 ve 8 e uygun olarak gözden geçirilecektir.

4. Bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı'nın birinci toplantısından/oturumundan önce, Ek 1'de yer alan her bir Taraf, bilimsel ve teknolojik tavsiye amaçlı yardımcı bir organın incelemesine sunulmak üzere 1990 yılındaki karbon stokları seviyesine ilişkin Verileri sağlayacak ve sonraki yıllar içinde karbon stoklarında meydana gelebilecek değişikliklerin tahmin edilmesini sağlayacaktır. Bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı, ilk toplantısında veya bundan sonra ne zaman olabilirse, aşağıdaki konularla ilgili usul, kılavuz ve kurallar üzerinde karar alacaklardır : Sera etkisi yaratan gaz emisyonlarında, değişikliklerle ilgili insan kaynaklı ek faaliyetler, sinkler kullanılarak tarımsal topraklarda tasfiye, toprak kullanıma ilişkin değişim ve orman sınıflarının Ek 1'de yer alan Taraflar için belirlenmiş miktarlara eklenmesi ve çıkartılması - ki bu sonuncusu için, belirsizlikler, raporlamada şeffaflık, doğrulanabilirlik, İklimsel Değişiklik konusunda Devletler arası Panele ilişkin metodolojik çalışma, Taraflar Toplantısı'na ilişkin kararlar ve Madde 5'e uygun olarak Bilimsel ve Teknolojik Tavsiye amaçlı Yardımcı Organ Tarafından sağlanan tavsiyeler. Söz konusu bir karar, ikinci ve daha sonraki taahhüt dönemlerinde uygulanacaktır. Herhangi bir Taraf, birinci taahhüt dönemi için ilave insan kaynaklı faaliyetler konusunda söz konusu kararı uygulama yoluna gidebilir, ancak bu faaliyetler 1990 yılından bu yana gerçekleşmiş olmalıdır.

5. Ek 1'de yer alan ve Taraflar Toplantısı 9/CP.2 kararı uyarınca ikinci toplantısında tespit edilen baz yılı veya dönemine sahip piyasa ekonomisine geçiş sürecinde olan ekonomiler kendi taahhütlerini yerine getirmek için bu Madde kapsamındaki baz yılı veya dönemini kullanacaktır. Kongre'ye ilişkin Madde 12 kapsamında birinci ulusal bildirimini henüz gerçekleştirmemiş olan ve Pazar ekonomisine geçiş süreci içinde olan Ek 1'de yer alan herhangi bir Taraf, bu Madde kapsamında taahhütlerinin yerine getirilmesi amacıyla tarihsel baz yıl veya 1990'dan başka süre kullanmak isteğini de bu Protokol Tarafları'nın bir araya

geldiği Taraflar Toplantısına bildirecektir. Bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı bu bildirim kabul edilip edilmeyeceğine karar verecektir.

6. Bu Madde haricinde bu protokol kapsamındaki taahhütlerin yerine getirilmesinde bu Kongre'ye ilişkin Madde 4, Fıkra (6) göz önünde bulundurularak, Ek 1'de yer alan bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı tarafından, piyasa ekonomisine geçme süreci içinde olan ekonomilere belirli bir derecede esneklik sağlanacaktır.

7. 2008'den 2012'ye kadar olan birinci sayısallaştırılmış emisyon sınırlaması ve indirimi taahhüdü döneminde, Ek 1'de yer alan ve her bir Taraf için belirlenen miktar 1990 yılı veya baz yıl veya yukarıdaki Fıkra(6) 'ya uygun olarak belirlenen bir dönemde Ek A'da sıralanan sera gazlarına ilişkin toplam antropojenik/insan türümsel karbondioksit emisyon değerinin 5 ile çarpılması ile elde edilen sonuç için Ek B'de açıklanan yüzdeye eşdeğerdir. Ek 1'de yer alan Taraflar (ki bunlar için toprak kullanımı değişimi ve ormancılığa 1990 yılında sera gazı emisyonunun net kaynağını oluşturmaktadır) 1990 yılı emisyonları baz yılı veya süresi/periodyu içine 1990 yılı emisyonlarında baz yılı veya kaynaklarıyla toplam antropojenik/insan türümsel karbondioksit eşdeğeri emisyonları dahil edilecektir), belirlenen miktarların hesaplanması amacıyla toprak kullanımı değişiminden yine 1990 yılında sinkler kullanılarak gerçekleştirilen tasfiyeler bundan indirilecektir.

8. Ek 1'de yer alan Taraflar'dan herhangi biri, yukarıda Fıkra (7)'de atıfta bulunulan hesaplama amacıyla 1995 yılını hidroflorokarbon, perflorokarbon ve sülfür hekzaflorit için baz yıl olarak kullanabilir.

9. Ek 1'de yer alan Taraflar için sonraki yıllara yönelik taahhütler bu Protokol'e ait Ek B'de düzenlenebilir, şu şartla ki bu düzenleme Madde 21 Fıkra (7) hükümlerine uygun olmalıdır. Bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı, yukarıda Fıkra 1'de atıfta bulunulan birinci görev süresinin sonundan önce en az yedi yıl içinde söz konusu taahhütlere ilişkin görüşmelere başlayacaktır.

10. Bir Tarafın Madde 6 veya Madde 17 hükümlerine göre bir diğer Taraftan talep ettiği herhangi bir emisyon indirme birimleri, veya belirlenen miktarın herhangi bir bölümü talep eden Taraf için belirlenen miktara ilave edilecektir .

11. Bir Tarafın Madde 6 veya Madde 17 hükümleri gereğince diğer Tarafa aktardığı herhangi bir emisyon indirme birimleri, veya belirlenen miktarın herhangi bir bölümü, Aktaran Taraf için belirlenen miktardan düşürülecektir.

12. Bir Tarafın Madde 12 hükümlerine göre bir diğer Taraftan talep ettiği tasdikli indirim birimleri talep eden Taraf için belirlenen miktarlara ilave edilecektir.

13. Taahhüt süresi içinde Ek 1'de yer alan bir Tarafa ilişkin emisyonların bu Madde kapsamında belirlenen miktardan az olması halinde, o Tarafın talebi üzerine, izleyen taahhüt süreleri içinde, o Taraf için belirlenen miktara ilave edilecektir.

14. Ek 1'de yer alan her bir Taraf, yukarıdaki Fıkra 1'de açıklanan taahhütleri, özellikle Kongre'ye ait Madde 4, Fıkra 8 veya 9'da belirlenmiş olanlar olmak üzere, gelişmekte olan ülke Taraflar üzerindeki sosyal, çevresel ve ekonomik ters etkileri asgariye indirecek şekilde uygulamak için elinden ne geliyorsa yapmaya çalışacaktır. Bu Fıkraların uygulanması konusunda, Taraflar Toplantısının ilgili kararlarına uygun olarak, bu Protokol Tarafları'nın bir

araya geldiği Taraflar Toplantısı, ilk toplantısında, bu Fıkralarda atıfta bulunulan Taraflar üzerinde tepki önlemleri ve/veya iklim değişiklerinin ters etkilerini asgariye indirmek için gerekli girişimleri ele alacaktır. Ele alınacak konular arasında fon kurulması, sigorta ve teknoloji transferi olacaktır.

Madde 4

1. Madde 3 kapsamındaki taahhütlerini yerine getirmek için bir anlaşmaya varmış Ek 1'de yer alan Tarafların bu taahhütleri karşıladığı varsayılacaktır, ancak Ek A'da sıralanan sera gazlarının emisyonlarına eşdeğer toplam entegre/bütünleşik antropogenik/insan türümsel karbon dioksit, Ek B'de açıklanan kantitatif emisyon sınırlaması indirim taahhütleri uyarınca ve Madde 3 hükümlerine uygun olarak hesaplanan miktarları aşmayacaktır. Anlaşmanın her bir Tarafına tahsis edilen ilgili emisyon seviyesi o anlaşmada açıklanacaktır.

2. Bu Protokolün şartları, bu anlaşmanın Tarafları tarafından bu anlaşma tarafından onaylanan, kabul edilen veya tasdik edilen araçlara ilişkin belgelerin emanete bırakılma tarihinde Sekreteryaya bildirileceklerdir. Sekreterlik, sırası geldiğinde, Kongre'nin Taraflarına ve imza sahiplerine anlaşmanın koşullarını açıklayacaktır.

3. Böyle herhangi bir anlaşma, Madde 3, Fıkra 7'de belirtilen uyma süresi için geçerliliğini koruyacaktır.

4. Tarafların, bölgesel ekonomik bütünleşme örgütü çerçevesinde, birlikte ve müşterek hareket etmesi halinde, bu Protokolün düzenlenmesinden sonra örgütün bileşimindeki herhangi bir değişiklik, sadece bu değişikliğin ardından düzenlenen Madde 3 kapsamındaki taahhütlere ilişkin amaçlar için uygulanabilir.

5. Tarafların toplam bütünleşik emisyon indirimlerini yerine getirmemeleri halinde, bu anlaşmanın taraflarından her biri bu anlaşmada açıklanan kendi emisyon oranlarından sorumlu olacaktır.

6. Kendisi de bu protokole Taraf olan bir bölgesel ekonomik bütünleşme örgütü çerçevesinde, ve bu örgüt ile birlikte, müşterek hareket eden Tarafların böyle hareket etmesi halinde, bölgesel ekonomik bütünleşme örgütüne üye her bir Devlet üye münferiden/tek başına ve Madde 24'e uygun hareket eden bölgesel ekonomik bütünleşme örgütü ile beraber, toplam bütünleşik/entegre emisyon indirimlerinde başarısız olunması halinde, bu Maddeye uygun olarak belirtilen kendi emisyon/yayım seviyelerinden dolayı sorumlu olacaktır.

MADDE 5

1. Ek I'de yer alan her bir Tarafın, ilk taahhüt süresinden önceki bir yıldan geç olmamak kaydıyla, Montreal Protokolü tarafından düzenlenmemiş kaynaklara göre antropogenik/insan türümsel emisyonları ile sinkler kullanılarak kaldırılan tüm sera gazlarının, tahmin eden ulusal bir sistem içinde bir yere sahip olacaktır. Aşağıdaki Fıkra 2'de belirtilen metodolojileri oluşturan böyle ulusal sistemler için kılavuzlar üzerinde, bu Protokol Taraflarının bir araya geldiği Taraflar Toplantısının ilk toplantısında kararlaştırılacaktır.

2. Montreal Protokolü tarafından düzenlenmemiş kaynaklara göre antropogenik/insan türümsel emisyonlar ile sinkler kullanılarak kaldırılan tüm sera gazlarının tahminine ilişkin

metodolojiler, İklim Değişimi üzerindeki Hükümetler Arası Panel'de kabul edilecek ve Taraflar Toplantısı'nın ilk toplantısında kararlaştırılacaktır. Böyle metodolojilerin kullanılmadığı yerlerde, bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısının ilk toplantısında üzerinde anlaşılan metodolojiler uygulanacaktır. Diğerlerinin yanı sıra, İklim Değişimi üzerindeki Hükümetler Arası Panel tarafından yapılan çalışma ve Bilimsel ve Teknolojik Tavsiye Yardımcı Kurumu Tarafından sağlanan tavsiye esas alınarak bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı, Taraflar Toplantısınca alınmış ilgili kararları tamamen göz önünde bulundurarak söz konusu metodolojileri ve düzenlemeleri düzenli olarak gözden geçirecek ve uygun olduğu takdirde değiştirecektir. Metodolojilere veya düzenlemelere ilişkin herhangi bir revizyon sadece bu revizyonun ardından düzenlenen taahhüt süresi göz önünde bulundurularak Madde 3 kapsamındaki taahhütler ile olan uygunluğun temin edilmesi için kullanılabilir.

3. Ek A'da listelenmiş kaynaklara göre antropogenik/insan türümsel emisyonları ve sinkler kullanılarak kaldırılan tüm sera gazlarına eşdeğer karbon dioksiti hesaplamak için kullanılan küresel ısınma potansiyelleri, İklim Değişimine Yönelik Hükümetler Arası Panel'in üçüncü oturumunda/toplantısında kabul edildiği şekilde olacaktır. İklim Değişimine Yönelik Hükümetlerarası Panel'e ilişkin çalışma ve Bilimsel ve Teknolojik Tavsiye Yardımcı Kurumu Tarafından sağlanan tavsiye temelinde, bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı, her bir sera gazının küresel ısınma potansiyelini gözden geçirecek ve gerekli gördüğü takdirde, Taraflar Toplantısı'nın ilgili kararları bütünüyle göz önünde bulundurularak revize edecektir. Küresel ısınma potansiyeline ilişkin herhangi bir revizyon, bu revizyonu müteakip düzenlenen herhangi bir taahhüt dikkate alınarak sadece Madde 3 kapsamında yer alan taahhütlere uygulanacaktır.

MADDE 6

1. Madde 3 kapsamında taahhütlerin yerine getirilmesi amacıyla, Ek 1'de yer alan herhangi bir Taraf, herhangi bir ekonomik sektördeki sera gazlarının sinkler kullanılarak antropogenik olarak kaldırılmasının iyileştirilmesini veya kaynaklarına göre antropogenik emisyonların azaltılmasını amaçlayan projelerden kaynaklanan herhangi bir diğer böyle Tarafın emisyon indirimi birimlerine aktarabilir, şu şartla ki :

- (a) Böyle bir proje ilgili Tarafların onayını almalıdır;
- (b) Böyle bir proje kaynaklarına göre emisyonunda bir azalma veya sinkler kullanılarak kaldırılmasında iyileşme sağlayacaktır, demek oluyor ki bu aksi takdirde olabilecek olana ilave niteliğindedir.
- (c) Madde 5 ve 7 kapsamındaki sorumluluklarına uygun hareket etmediği takdirde herhangi bir emisyon azaltıcı birimler elde edemez; ve
- (d) Emisyon indirim birimlerinin temini Madde 3 kapsamındaki toplantı taahhütlerine ilişkin amaçlar için yapılan yurt içi çalışmalara ilave nitelikte olacaktır.

2. Bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı ilk oturumunda, veya toplantısından sonra olabilecek en kısa sürede doğrulama ve raporlama için dahil olmak üzere bu Maddenin uygulanmasına yönelik kılavuzları daha fazla incelemeye tabii tutabilir.

3. Ek 1 de yer alan Taraf; üretim, transfer veya edinime yol açan faaliyetlere katılmaları için emisyon indirim birimlerine ilişkin, kendi sorunluluğu altında olmak üzere ve bu Madde kapsamında yasal kurumlara yetki verebilir.

4. Madde 8 de bu Maddeye atıfta bulunularak gerekli şartlara ilişkin Ek 1 de yer alan ve bir Tarafın uygulamasına ait bir sorun meydana gelmesi halinde, emisyon indirim birimlerine ilişkin transfer ve edinimler sorun tespit edildikten sonra sürdürülmeye devam edilebilir. Şu şartla ki söz konusu birimler, uygunluk sorunu çözümleninceye kadar Madde 3 kapsamındaki taahhütlerin yerine getirmek için Taraflardan biri Tarafından kullanılamaz.

MADDE 7

1. Ek 1' de yer alan her bir Taraf, montreal protokolü Tarafından düzenlenmeyen Taraflar Toplantısının ilgili kararına göre gönderilen ve Madde 3 e uygunluğunu temin etmek amacıyla gerekli ek bilgi niteliğindeki ve yukarıdaki Fıkra 4 e uygun olarak tespit edilecek, (kaynaklara göre) antropojenik emisyonlar ile sera gazlarının sinkler kullanılarak kaldırılmasına, yıllık envanterinde, yer verecektir.

2. Ek 1'de yer alan her bir Taraf, ulusal bildirgesinde, konvensiyonun 12.Maddesi kapsamında gönderilen, aşağıdaki Fıkra 4 ile uygunluğunun kararlaştırılacak bu protokol kapsamındaki taahhütleri uygunluğu göstermek için gerekli ek bilgiye yer verecek olup aşağıdaki Madde 4'e uygun olarak kararlaştıracaktır.

3. Ek 1'de yer alan her bir Taraf yukarıdaki Fıkra 1 kapsamında istenen bilgileri yıllık olarak gönderecektir. Şöyle ki bu Protokol o Taraf için yürürlüğe girdikten sonra taahhüt süresinin birince yılında Kongre kapsamında birinci envanter ile beraber başlar. Her bir Taraf bu Protokol yürürlüğe girdikten sonra ve aşağıdaki Fıkra 4'de bahsedilen kılavuz'un düzenlenmesinden sonra Kongre kapsamında 1. ulusal bildirgenin parçası olarak yukarıdaki Fıkra 2 kapsamında gerekli bilgiyi gönderecektir. Bu Madde kapsamında istenen bilgiye ilişkin müteakip gönderme sıklığı bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı tarafından tespit edilecek olup Taraflar Toplantısı tarafından kararlaştırılan ulusal bildirgelerin gönderilmesi için zaman çizelgesi dikkate alınır.

4. Bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı konferans ilk toplantısında ve daha sonra periyodik olmak üzere bu Madde kapsamında istenen bilgilerin hazırlanmasına yönelik kılavuzların hazırlayarak gözden geçirecek olup Taraflar Toplantısı Tarafından düzenlenen Ek 1 de yer alan Tarafların ulusal bildirgelerin hazırlanması için düzenlenmiş kılavuzlar dikkate alınır. Bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı konferans, aynı zamanda, birinci taahhüt süresinden önce tayin edilen miktarların kayda geçirilmesi için gerekli değişiklikler üzerinde karar verecektir.

Madde 8

Ek 1'de yer alan her bir Taraf tarafından Madde 7 kapsamında gönderilen bilgi, Taraflar Toplantısı'nın ilgili kararları uyarınca, bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı aşağıdaki Fıkra 4 kapsamında bu amaçla düzenlenen kılavuzlara uygun uzman revizyon ekipleri çalışmaları ile gözden geçirilecektir. Ek 1'de yer alan her bir Tarafça, Madde 7 Fıkra 1'e uygun olarak gönderilen bilgiler, emisyon envanterlerinin ve tayin edilen miktarların yıllık düzenlenme ve hesaplanma işlemlerinin bir parçası olarak gözden geçirilecektir. Buna ek olarak, Ek 1'de yer alan her bir Taraf tarafından Madde 7 Fıkra 2 bildirgelerin revizyonunun bir parçası olarak gözden geçirilecektir.

2. Uzman revizyon ekipleri Sekretarya tarafından koordine edilecek olup Taraflar Toplantısı'nın buradaki amacına uygun sağlanan kılavuza uygun olarak Kongre Tarafları ve,

uygun olduğu taktirde, devletler arası organizasyonlar tarafından tayin edilen kişiler arasından seçilen uzmanlardan oluşacaktır.

3. Revizyon süreci bu Protokol'e ilişkin herhangi bir Taraf tarafından gerçekleştirilen uygulamanın bütün yönlerinin baştan sona ve kapsamlı teknik olarak değerlendirilmesini sağlayacaktır. Uzman revizyon ekipleri Bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısına bir rapor hazırlayacak olup Tarafların taahhütlerine ilişkin uygulamalar değerlendirilecek, taahhütlerin gerçekleştirilmesi sırasında ortaya çıkan herhangi bir potansiyel sorunu ve etkileyen faktörleri tespit edecektir. Söz konusu raporlar sekreterlik tarafından Kongre'nin tüm Taraflarına sirküle edilecektir. Sekreteryaya bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı tarafından daha fazla incelenmesi için söz konusu raporlarda belirtilen uygulamalara ilişkin sorunları listeleyecektir.

4. Bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı ilk toplantısında, Taraflar Toplantısının ilgili kararlarını dikkate alarak, uzman revizyon ekipleri Tarafından bu Protokolün uygulanmasının gözden geçirilmesi için ilk oturumunda kılavuzlar hazırlayacak ve daha sonra düzenli olarak gözden geçirecektir.

5. Bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı, uygulama için yardımcı organ ve gerekli olduğu taktirde, bilimsel ve teknolojik tavsiye yardımcı organın yardımı ile aşağıdaki konuları ele alacaktır:

(a) Madde 7 kapsamında Taraflarca gönderilen bilgi ve bu Madde kapsamında gerçekleştirilen uzman revizyonlarına ilişkin raporlar;

(b) Sekreteryaya Tarafından yukarıdaki Fıkra 3 kapsamında listelenen uygulamaya ilişkin sorunlar ile beraber Taraflarca çıkarılan her türlü sorun.

6. Yukarıdaki Fıkra 5 e atıfta bulunarak bilginin ele alınması uyarınca, Bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı, bu Protokolün uygulanması için gereken her hangi bir konuda kararlar alacaktır.

Madde 9

1. Bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı iklim değişimi ve sonuçları üzerindeki elde edilebilecek en iyi bilimsel ve değerlendirmeler ile birlikte teknik, sosyal ve ekonomik bilgiler ışığında bu Protokolü gözden geçirecektir.

2. Birinci revizyon bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısına ait ikinci toplantısında gerçekleşecektir.

Madde 10

Bütün Taraflar ortak fakat farklılaşmış sorumluluklar ve özel ulusal ve bölgesel öncelikleri, amaçları ve koşullarını göz önünde bulundurarak ek 1 de yer almayan Taraflar için yeni taahhütler getirilmeden, kongreye ilişkin Madde 4 Fıkra 1 kapsamındaki mevcut taahhütleri yeniden teyit ederek Kongre'ye ilişkin Madde 4 Fıkra 3, 5 ve 7 dikkate alınarak sürdürülebilir kalkınma ve gelişme gerçekleştirilmesi amacı ile bu taahhütlerin uygulanmasını geliştirilmeye devam edecek olup aşağıda belirtilen hususları yerine getirecektir:

(a) Yerel emisyon faktörlerinin kalitesi, Taraf konferansınca üzerinde anlaşılan ve Taraflar Toplantısınca düzenlenen ulusal bildirgenin hazırlanması için gerekli kılavuzlar ile uyumlu karşılaştırmalı metodolojiler kullanılarak Montreal Protokolü Tarafından düzenlenmeyen bütün sera gazının sinkler yoluyla kaldırılması ve kaynaklara göre antropolojik emisyonlara ilişkin ulusal envanterlerin hazırlanması ve periyodik olarak güncellenmesi için her bir Tarafın sosyoekonomik koşullarını yansıtan yerel emisyon faktörleri, faaliyet verileri ve/veya modellerini iyileştirmek için ilgili ve olabildiği ölçüde maliyet etkin ulusal ve gerekli yerde de bölgesel programların formülasyonu;

(b) İklim değışikliklerini azaltacak önlemler ile iklim değışimi için uygun adaptasyonları kolaylaştırmak için gerekli olan önlemleri içeren ulusal ve gerekli olduğu yerde bölgesel programların formüle edilmesi, uygulanması, yayınlanması ve düzenli olarak güncelleştirilmesi;

(i) Söz konusu programlar, diğerlerinin yanı sıra enerji, nakliye ve sanayi sektörleri ile beraber tarım, ormancılık ve atık yönetiminde ilgilendirir. Bunun ötesinde, uzamsal planlamanın iyileştirilmesine yönelik adaptasyon teknolojileri ve yöntemleri iklim değışiminin adaptasyonu iyileştirir; ve

(ii) Ek 1 de yer alan Taraflar, bu program kapsamında uygulamaya yönelik bilgiler gönderecek olup buna Madde 7 ye uygun olarak ulusal programlar dahildir; diğer Taraflar kendi ulusal bildirelerine, uygun olduğu takdirde, söz konusu Tarafın iklim değışikliğini ve bunun yan etkilerini ele alınmasında katkıda bulunduğuna inandığı önlemleri içeren programlar hakkında bilgiler dahil etme yoluna gidecek olup buna sera gazı emisyonlarındaki artışın azaltılması ve sinkler kullanılarak kaldırılması, tesis inşaatı ve adaptasyon önlemlerinin geliştirilmesi dahildir;

(c) Çevresel bakımdan sağlam teknolojilere yönelik geliştirme, uygulama ve yaygınlaştırma için etkili değışikliklerin teşviki, yine bu teknolojilerin teşvik edilmesi, kolaylaştırılması ve finanse edilmesi, uygun olduğu yerlerde iklim değışikliği ile ilgili çevresel bakımdan sağlam teknolojiler, know how, uygulamalar ve işlemlere ilişkin transfer, erişim, özellikle gelişmekte olan ülkeler için olmak üzere, kamu oyuna mal olmuş çevresel bakımdan sağlam teknolojilerin etkin transferi için programlar ve politikaların formülasyonu dahil özel sektör için yetenekli bir çevrenin yaratılması, çevresel bakımdan sağlam teknolojilerin teşvik edilmesi ve geliştirilmesi ve erişilmesinde işbirliği yapmak;

(d) Bilimsel ve teknik araştırmalarda iş birliği yapılması ve Tarafı olanlar, bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısının herhangi bir toplantısına gözlemci olarak katılabilirler, ancak bu Protokol kapsamında kararlar sadece bu Protokolün Tarafları tarafından alınacaktır. Bu Protokol Tarandojen kapasiteler ile uluslar arası ve devletler arası çabalara katılmaya yönelik kapasiteler, araştırma ve sistematik gözlem konusundaki programlar ve şebekeler ilişkin programların geliştirilmesi ve güçlendirilmesi olup burada Kongrenin 5. Maddesi dikkate alınır;

(e) Eğitim ve yetiştirme Programlarının geliştirme ve uygulanmasına yönelik uluslararası seviyede ve gerektiği hallerde mevcut organlar kullanılarak teşvik ve katılımında bulunmak olup özellikle insan ve kurumsal kapasitesi açısından ulusal kapasitenin oluşturulmasının güçlendirilmesi ve personel mübadelesi yapılarak özellikle gelişmiş ülkelerde bu alanda uzman yetiştirilmesi ve iklim değışikliği konusunda ulusal seviyede kamuoyunun bilinçlenmesi ve kamuoyunun gerekli bilgilere erişebilmesinin sağlanması. Kongre' a ilişkin

Madde 6 dikkate alınarak Kongre' un ilgili organları kanalıyla bu faaliyetleri uygulamak için uygun yöntemler geliştirilmelidir;

(f) Taraflar Toplantısının ilgili kararlarına uygun olarak bu Madde uyarınca üstlenilen program ve faaliyetler hakkındaki bilgilerin kendi ulusal bildirgelerine dahil edilmesi; ve

(g) Bu Kongre'ye ilişkin bu Madde, Madde 4, Fıkra 8 kapsamında ki taahhütlerin uygulanmasında tam bir dikkat sarf edilmesi

Madde 11

1. Madde 10 un uygulanmasında Taraflar Kongre un Madde 4 Fıkra 4,5,7,8 ve 9 hükümlerini dikkate alacaklardır.

2. Kongre Madde 4 Fıkra 3 ve Madde 11 hükümlerine uygun olarak Kongre un Madde 4 ve Fıkra 1 in uygulanması kapsamında ve Kongre un mali mekanizmalarının işlemesi için yetkilendirilmiş kurum ve kuruluşları yoluyla, gelişmiş ülke Taraflar ve Kongre Ek 2 de yer alan gelişmiş Taraflar:

(a) Madde 10 Bent (a) da ele alınan ve Kongre'ye ilişkin Madde 4 Fıkra 1 (a) kapsamındaki mevcut taahhütlerini uygulanmasının geliştirilmesinde, gelişmekte olan ülke Taraflarca bütünüyle üstlenilen üzerinde anlaşılmış tam maliyetlerin karşılamak için yeni ve ilave mali kaynaklar sağlayacak; ve

(b) Aynı zamanda Madde 10 Tarafından ele alınan Kongre'ye ilişkin Madde 4 Fıkra 1 kapsamında mevcut taahhütlerin uygulanmasının geliştirilmesine ilişkin üzerinde anlaşılmış tam maliyetlerin karşılanması için gelişmekte olan ülke Taraflarca ihtiyaç duyulan (ve teknoloji transferi de buna dahildir) mali kaynakları sağlayacak olup o Maddeye uygun olarak Kongre'ye ilişkin Madde 11 de atıfta bulunulan uluslar arası kurum veya kuruluşlar ile gelişmekte olan ülke Taraf arasında mutabakata varılacaktır. Bu mevcut taahhütlerin uygulanması fonların akışındaki doğruluk ve uygunluk ihtiyacı ve gelişmiş ülke Taraflar arasında uygun yük paylaşımının önemini dikkate alacaktır. Bu Protokol düzenlenmesinden önce üzerinde anlaşılan dahil olmak üzere Taraflar Toplantısının ilgili kararları kapsamında Kongrenin mali mekanizmasının işleyişi görevi verilen kurum veya kuruluşlara yönelik kılavuz bu Fıkra'nın hükümlerini gerekli değişiklikler yapılmış olarak uygulanacaktır.

3. Gelişmiş ülke Taraflar ile Kongre'ye ilişkin Ek 2'de yer alan diğer gelişmiş Taraflar (ile gelişmekte olan ülke Taraflar bundan yararlanacaklardır), öte yandan, karşılıklı, bölgesel ve diğer çok kanallı Taraflar yoluyla Madde 3'ün uygulanması için mali kaynakları sağlayabilirler.

Madde 12

1. Temiz gelişme mekanizması burada açıklanmıştır.

2. Temiz gelişme mekanizmasının amacı, Ek 1'de yer almayan Taraflara sürdürülebilir kalkınmanın sağlanmasında ve Kongreye ilişkin nihai amaca katkıda bulunulmalarına, ve Ek 1'de yer alan Taraflara Madde 3 kapsamındaki sayısallaştırılmış emisyon sınırlaması ve indirimi taahhütlerini yerine getirmelerine yardım etmek olacaktır.

3. Temiz gelişme mekanizması kapsamında :

(a) Ek 1'de yer alan Taraflar, belgelendirilmiş emisyon indirimlerinden kaynaklanan proje faaliyetlerinden

(b) Ek 1'de yer almayan Taraflar, Bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı tarafından tespit edildiği üzere Madde 3 kapsamında sayısallaştırılmış emisyon sınırlaması ve indirimi taahhütlerinin bir kısmına uymaya katkıda bulunan böyle projelerden elde edilen tasdikli emisyon indirimlerini kullanabilir.

4. Temiz gelişme mekanizması, Bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı yetki ve kılavuzluğuna tabi olup temiz gelişme mekanizmasının idari kurulu tarafından denetlenir.

5. Her bir proje faaliyetinden kaynaklanan emisyon indirimleri, bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı tarafından tayin edilecek operasyonel organlarca aşağıda belirtilen esaslarla tasdik edilecektir :

(a) İlgili her bir Tarafça onaylanan gönüllü katılım;

(b) İklim değişimini azaltılmasına ilişkin gerçek, ölçülebilir ve uzun dönemli kazançlar;

(c) Tasdikli proje faaliyeti olmaksızın gerçekleşen ilave emisyon indirimleri;

6. Temiz temizleme mekanizması, gerektiğinde, tasdikli proje faaliyetlerine ilişkin fonların düzenlenmesine yardım edecektir.

7. Bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı, ilk toplantısında, proje faaliyetlerinin bağımsız denetim ve doğrulanması yoluyla şeffaflık, etkinlik ve kaydedilebilirlik amaçlarına yönelik değişiklik ve yöntemleri ayrıntılı bir şekilde ele alır.

8. Bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı, tasdikli proje faaliyetlerinden doğan bir payın, idari masraflar ile uyarılma maliyetlerini karşılamak için iklim değişikliklerinden ters yönde etkilenecek gelişmekte olan ülkelere yardımı kapsayacak şekilde kullanılmasını sağlayacaktır.

9. Yukarıda Madde 3(a)'de belirtilen ve tasdikli emisyon indirimlerine ilişkin kazanımlarda bahsedilen faaliyetler dahil olmak üzere temiz gelişme mekanizması kapsamındaki katılım, özel ve/veya kamu kuruluşlarını içine alabilir, ve temiz gelişme mekanizmasının yönetim kurulu tarafından sağlanan kılavuzluğa tabi olacaktır.

10. 2000 yılından birinci taahhüt süresinin başlangıcına kadar geçen süre içinde sağlanan tasdikli emisyon indirimleri, birinci taahhüt süresi içinde uyumun başarılmasında yardım etmek için kullanılabilir.

Madde 13

1. Taraflar Toplantısı, Kongre'nin üst organıdır, bu Protokol Tarafları'nın toplanmasına hizmet edecektir.

2. Bu Protokolün Tarafı olmayıp Kongrenin Tarafı olanlar, bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısının herhangi bir toplantısına gözlemci olarak katılabilirler, ancak bu Protokol kapsamında kararlar sadece bu Protokolün Tarafları tarafından alınacaktır.

3. Bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı'nda, Kongre'de bir Tarafı temsil eden Taraflar Toplantısı Bürosu'na ait herhangi bir üye, aynı zamanda bu Protokol'ün Tarafı olmadığı takdirde, bu Protokol'ün Tarafları arasından seçilecek ilave bir üye ile yer değiştirecektir.

4. Bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı, Protokol uygulanmasını düzenli olarak gözden geçirecek ve kendi yetkisi dahilinde, etkin işleyişini geliştirmek için gerekli kararları alacaktır. Bu Protokol tarafından kendine verilen görevleri yerine getirecektir :

(a) Bu Protokol hükümlerine göre elde edeceği bilgiler temelinde, bu Taraflar Protokol'ünün uygulanmasını, bu Protokol uyarınca alınan önlemlerin topyekün etkilerini, özellikle çevresel, ekonomik ve sosyal etkileri ile kümülatif etkisini ve Kongre'nin amacı yönünde hangi ölçüde ilerleme sağlandığını değerlendirmek;

(b) Bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı'nın yükümlülüklerini periyodik olarak incelemek, Kongre'nin amacı doğrultusunda ve bilimsel ve teknik bilginin evrim ve uygulanması ile kazanılan deneyimler ışığında Kongre'ye ilişkin Madde 4, fıkra 2(d) ve Madde 7 fıkra 2 gereğince istenen revizyonları eksiksiz yerine getirmek, ve böylece bu Protokol'ün uygulanması konusunda düzenli olarak raporlar hazırlamak;

(c) Tarafların farklı çevre, sorumluluk ve imkan ve kabiliyetleri ile bu Protokol'ün uygulanması konusundaki taahhütleri dikkate alınarak iklim değişimi ve etkilerini ele alan Taraflarca düzenlenen önlemler konusunda bilgi alış verişini teşvik etmek ve kolaylaştırmak,

(d) İki yada daha fazla Tarafın talebi üzerine, Tarafların farklı çevre, sorumluluk ve imkan ve kabiliyetleri ile bu Protokol'ün uygulanması konusundaki taahhütleri dikkate alınarak, iklim değişikliği ve etkilerini ele almak için alınan önlemleri kolaylaştırmak;

(e) Kongre'nin amacı ve bu Protokol'ün hükümlerine uygun olarak Bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı tarafından alınan ilgili kararlar bütünüyle dikkate alınarak bu Protokol'un Bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı tarafından üzerinde anlaşılan etkili şekilde uygulanması için karşılaştırılabilir metodolojilerin geliştirilmesi ve periyodik olarak iyileştirmesinin yapılmasını teşvik etmek ve bu yönde kılavuzluk etmek;

(f) Bu Protokol'ün uygulanması için gerekli konular hakkında tavsiyelerde bulunmak;

(g) Madde 11, fıkra 2 uygun olarak ilave mali kaynakları harekete geçirme yoluna gitmek;

(h) Bu Protokol'ün uygulanması için gerekli görülen yardımcı organlar oluşturmak;

(i) yetkili uluslararası kuruluşlar ve hükümetler arası ve sivil organlardan, uygun yerde bilgi, hizmet ve işbirliği aramak ve yararlanmak ve;

(j) Bu Protokol'ün uygulanması için gereken diğer işlevlerin yerine getirilmek ve Taraflar Kongresi tarafından alınan bir karardan kaynaklanan her türlü görevi ele almak.

5. Taraflar Toplantısı'na ilişkin prosedürlere ait kurallar ve bu Kongre tarafından uygulanan mali prosedürler, Taraflar Kongresi'nin ilk toplantısında gerekli değişiklikler yapılmış olarak

(mutatis mutandis) uygulanır, şu şartla ki bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı tarafından oy birliği ile aksi kararlaştırılmış olması hali bu durumun dışındadır.

6. Bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı'na ait birinci toplantısı, bu Protokol'ün yürürlüğe girdiği tarihten sonra programlanan toplanacaktır. Bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı'nın daha sonraki olağan toplantıları her yıl Taraflar Toplantı'sına ilişkin olağan toplantılar ile bağlantılı olarak yapılacak şu şartla ki bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı tarafından oy birliği ile aksi kararlaştırılmış olması hali bu durumun dışındadır.

7. Bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı'nın olağan üstü toplantıları, Bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı tarafından gerekli görüldüğu takdirde veya herhangi bir Tarafın talebi üzerine diğer zamanlarda da yapılabilir, şu şartla ki sekreterlik tarafından Taraflara bu talep altı ay içinde bildirilecektir ve en az Taraflar üçte biri tarafından desteklenecektir.

8. Birleşmiş Milletler ve uzmanlaşmış organları, Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu ile Kongre'de taraf olmayan devlet üyeler, Bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantılarında temsilci statüsüyle temsil edilecektir. Bu Protokol tarafından kapsanan konularda yetkili olan ve sekreterliğe Bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı 'nda gözlemci olarak temsil edilmek istediğini açıklayan Ulusal veya uluslararası, devletsel veya sivil herhangi bir kurum veya organın bu isteği kabul edilir şu şartla ki mevcut Tarafların üçte biri tarafından bu durum onaylanmalıdır. Gözlemcilerin giriş ve katılımı, yukarıda fıkra 5'de atıfta bulunulan prosedür kurallarına tabidir.

Madde 14

1. Kongre'ye ilişkin Madde 8 tarafından kurulan sekreterlik bu Protokol'ün sekreterliği olarak hizmet görecektir.

2. Sekreterlik işlevleri konusunda Kongre'ye ait Madde 8 fıkra 2 ile sekreterliğin işlevlerine ilişkin yapılan düzenlemeler konusunda Kongre'ye ait Madde 8 fıkra 3 gerekli değişiklikler yapılmış olarak (mutatis mutandis) uygulanacaktır. Sekreterlik, buna ilaveten, bu Protokol tarafından kendisine verilen işlevleri yerine getirecektir.

Madde 15

1. Bilimsel ve Teknolojik Tavsiye Yardımcı Organı ve Kongre'ye ilişkin Madde 9 ve 10 tarafından kurulmuş Uygulamaya yönelik Yardımcı Organ, sırasıyla, bu Protokol'ün Bilimsel ve Teknolojik Tavsiye Yardımcı Organı ve Protokol'ün Uygulanmasına yönelik Yardımcı Organ olarak hizmet görecektir. Kongre kapsamındaki bu iki organın işleyişine ilişkin hükümler gerekli değişiklikler yapılmış olarak (mutatis mutandis) bu Protokol'e uygulanacaktır. Bu Protokol'ün Bilimsel ve Teknolojik Tavsiye Yardımcı Organı ve Protokol'ün Uygulanmasına yönelik Yardımcı Organı'nın toplanma oturumları, sırasıyla, bu Protokol'ün Bilimsel ve Teknolojik Tavsiye Yardımcı Organı ve Protokol'ün Uygulanmasına yönelik Yardımcı Organı toplantılarıyla bağlatılı olarak yapılır.

2. Protokol' taraf olmayan ancak Kongre'ye taraf olan Taraflar yardımcı organların herhangi bir toplantısına gözlemci olarak katılabilirler. Yardımcı organlar bu Protokol'ün yardımcı

organları olarak hizmet görmeleri halinde, bu Protokol kapsamında kararlar sadece bu Protokol'e taraf olan Taraflarca alınacaktır.

3. Kongre'ye ait Madde 9 ve 10 tarafından kurulmuş yardımcı organların bu Protokol'e ait meseleler ile ilgili işlevlerini yerine getirmeleri halinde Kongre'nin bir Tarafını temsil eden yardımcı organlara ilişkin Bureaux'un herhangi bir üyesi bu Protokol'ün Tarafları arasından ve yine bu Protokol Tarafları tarafından seçilecek bir ilave üye ile değiştirilecektir.

Madde 16

Bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı, olabildiğince yakın bir süre içinde, Protokol'e yapılan başvuruları ele alacak ve Taraflar Toplantısı tarafından alınabilecek ilgili kararlar ışığında, Kongre'ye ait Madde 13'de atıfta bulunulan çok taraflı istişare sürecini, uygun olduğu yerde, değiştirecektir. Bu Protokol'e uygulanabilecek herhangi bir çok taraflı istişare süreci Madde 18'e uygun olarak oluşturulan prosedür ve mekanizmalara tarafsız bir şekilde uygulanacaktır.

Madde 17

Taraflar Toplantısı, ilgili ilkeleri, değişiklikleri, kuralları ve kılavuzları, özellikle emisyon alış verişi için doğrulama, raporlama ve hesaplama açısından tanımlar. Ek B'de yer alan Taraflar Madde 3 kapsamındaki taahhütlerini yerine getirmek amacıyla emisyon alış verişine katılabilirler. Böyle bir alış veriş bu Madde kapsamındaki sayısallaştırılmış emisyon sınırlamaları ve indirimi taahhütlerini karşılamak amacıyla yurt için girişimlere ilave nitelikte olacaktır.

Madde 18

Bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısı birinci toplantısında bu Protokol'e ilişkin hükümlere aykırı hareketleri tespit etmek ve ele almak için uygun ve etkili süreç ve mekanizmaları onaylayacaktır, şöyle ki aykırılığın nedeni, türü, derecesi ve sıklığını dikkate alarak sonuçları gösteren bir liste geliştirilmesi buna dahildir. Bağlayıcı sonuçlar doğuran bu Madde kapsamındaki herhangi bir süreç veya mekanizma bu Protokol değiştirilmesi yoluyla düzenlenecektir.

Madde 19

Uyuşmazlıkların giderilmesine yönelik Kongre'ye ilişkin Madde 14 hükümleri bu Protokol gerekli değişiklikler yapılmış olarak uygulanacaktır.

Madde 20

1. Bütün Taraflar bu Protokol'e ilişkin bir değişiklik teklif edebilirler.

2. Bu Protokol ilişkin değişiklikler, bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısının olağan toplantısında düzenlenecektir. Bu Protokol ilişkin teklif edilen değişiklik metni, bu değişikliğin değiştirileceği toplantıdan en az altı ay önceden Sekreterlik marifetiyle Taraflara bildirilecektir. Sekreterlik herhangi bir teklif edilen değişiklik metnini Taraflara ve Kongre'nin imza sahiplerine ve bilgi için de Emanetçi'ye (Depositary) bildirecektir.

3. Bu Protokol için teklif edilen değişiklikler için Taraflar oy birliği ile bir anlaşmaya varmak için ellerinden geleni yapacaklardır. Oy birliği için tüm yollara başvurulduğu takdirde ve bir uzlaşmaya varılamadığı takdirde, değişiklik son çare olarak toplantıda mevcut ve oy veren

Tarafların dörtte üçlük çoğunluğu ile kararlaştırılır. Yapılan değişiklik sekreterlik tarafından Emanetçiye bildirilecek ve kabulü için tüm Taraflara sirküle edilecektir.

4. Bir değişikliğin kabul edilmesi ile ilgili belgeler Emanetçi'ye bırakılacaktır. Yukarıdaki Madde 3'e uygun olarak yapılan bir değişiklik, bu Protokol Tarafları'nın en az dörtte üçü tarafından kabul edildiğine ilişkin bir belge Emanetçi tarafından alındıktan sonraki doksaninci günde kabul eden Taraflarca yürürlüğe girecektir.

5. Değişiklik, bir başka Taraf için söz konusu değişikliğe ilişkin kabul evrağını Emanetçi'ye bıraktığı tarihten sonraki doksaninci günde bu Taraf için yürürlüğe girecektir.

Madde 21

1. Bu Protokol ekleri, aksi açıkça belirtilmedikçe, Protokol'ün önemli bir parçası sayılacak olup bu Protokol'e yapılacak atıflar aynı zamanda eklerine de yapılmış sayılacaktır. Bu Protokol'ün yürürlüğe girmesinden sonra yapılan herhangi bir ekleme, bilimsel, teknik, usul veya idari nitelikli liste, form veya diğer açıklayıcı belgeler ile sınırlandırılacaktır.

2. Bütün Taraflar bu Protokol'ün Eklerinde bir değişiklik teklif edebilirler.

3. Bu Protokol'ün Eklerinde bir değişiklik, bu Protokol Tarafları'nın bir araya geldiği Taraflar Toplantısının olağan toplantısında düzenlenecektir. Bu Protokol'ün Eklerinde teklif edilen değişiklik veya teklif edilen ek metni, bu değişikliğin yapılacağı toplantıdan en az altı ay önceden Sekreterlik marifetiyle Taraflara bildirilecektir. Sekreterlik herhangi bir teklif edilen değişiklik ek veya teklif edilen ek metnini Taraflara ve Kongre'nin imza sahiplerine ve bilgi için de Emanetçi'ye (Depositary) bildirecektir.

4. Bu Protokol'ün Eklerinde teklif edilen değişiklik veya teklif edilen ek metni için Taraflar oy birliği ile bir anlaşmaya varmak için ellerinden geleni yapacaklardır. Oy birliği için tüm yollara başvurulduğu takdirde ve bir uzlaşmaya varılmadığı takdirde, değişiklik son çare olarak toplantıda mevcut ve oy veren Tarafların dörtte üçlük çoğunluğu ile kararlaştırılır. Yapılan değişiklik sekreterlik tarafından Emanetçiye bildirilecek ve kabulü için tüm Taraflara sirküle edilecektir.

5. Yukarıdaki Fıkra 3 veya 4 uygun olarak hazırlanan Ek A veya B'nin dışındaki bir Ek'in Ek'i (lahikası) veya Ek'teki değişikliği, Emanetçi tarafından söz konusu Ek'in Ek'i (lahikası) veya Ek'teki değişikliğinin Taraflara bildirim tarihinden sonra altı ayda bu Protokol tüm Taraflar için yürürlüğe girecektir, şöyle ki Ek'in Ek'i (lahikası) veya Ek'teki değişikliğin kabul edilmediğini Emanetçi'ye yazılı olarak bildiren tarafından hariçtir. Ek'in Ek'i (lahikası) veya Ek'teki değişiklik, Emanetçi tarafından geri çekilme bildiriminin alındığı tarihten sonra 90 gün içindeki kabul etmeme bildirimini yapan Taraflar için yürürlüğe girecektir.

6. Ek'in Ek'i (lahikası) veya Ek'teki değişiklik Protokol'deki bir değişiklik ile ilgiliyse, Protokol'e ilişkin bu değişiklik yürürlüğe girinceye kadar o Ek'in Ek'i (lahikası) veya Ek'teki değişiklik yürürlüğe girmeyecektir.

7. Bu Protokol'e ilişkin Ek A ve B'e ait değişiklikler Madde 20'de belirtilen usule uygun olarak hazırlanacak ve yürürlüğe girecektir, şöyle ki Ek B'ye ilişkin herhangi bir değişiklik sadece ilgili Tarafın yazılı onayı ile yapılacaktır.

Madde 22

1. Aşağıdaki Fıkra 2'de belirtilenler hariç bütün tarafların tek bir olacaktır.
2. Bölgesel ekonomik bütünleşme örgütleri, yetkili oldukları konularda, bu Protokol Taraf üye Devlet sayısına eşit bir oy sayısı ile oy verme hakkına sahip olacaktır. Böyle bir örgüt, üye Devletlerinden herhangi biri oy hakkını kullandığı takdirde bu oy hakkını kullanmayacaktır veya tam tersi durum da geçerlidir.

Madde 23

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri bu Protokol'ün Emanetçisidir.

Madde 24

1. Bu Protokol, Kongre'ye taraf olan Devletler ve bölgesel ekonomik bütünleşme örgütlerinin imzasına açık olacak olup onay, kabul veya tasdiklerine tabi olacaktır. Birleşmiş Milletler, Merkez Binasında 16 Mart 1998 ila 15 Mart 1999 tarihleri arasında imzaya açık olacaktır. Onay, kabul, tasdik ve girişe ilişkin belgeler Emanetçi'ye teslim edilecektir.
2. Herhangi bir üye Devleti Taraf olmaksızın bu Protokol'ün tarafı olan herhangi bir bölgesel ekonomik bütünleşme örgütü, bu Protokol kapsamında yer alan tüm yükümlülükler ile bağlı olacaktır. Böyle bir örgüt olması halinde, bir veya daha fazla üye devleti bu Protokol'e Taraf ise, örgüt ve üye Devletler bu Protokol kapsamındaki yükümlülüklerinin yerine getirilmesine ilişkin ilgili sorumluluklarını üzerinde karar vereceklerdir. Böyle durumlarda, örgüt ve üye Devletleri eşanlı olarak haklarını kullanma yetkisine sahip olmayacaklardır.
3. Onaylama, kabul, tasdik ve girişe ilişkin belgelerde, bölgesel ekonomik bütünleşme örgütleri bu Protokol tarafından düzenlenen konulara ilişkin olarak yetki derecelerini açıklayacaklardır. Bu örgütler, yetki derecelerindeki önemli herhangi bir değişiklik hakkında Teminatçı'ya, ve Teminatçı tarafından da yeri geldiğinde Taraflar'a, bilgi sağlayacaktır.

Madde 25

1. Bu Protokol, Kongre'nin 44 Tarafından daha az olmamak kaydıyla, 1990 yılı itibariyle toplam karbon dioksit emisyonunun an az % 55'i için hesap edilen Ek A'da yer alan Tarafların onay, kabul, tasdik ve girişlerini emanete teslim ettikleri tarihten sonraki tarihten sonra doksanuncu günde yürürlüğe girecektir.
2. Bu Madde'nin amacı gereğince, "El I'de yer alan Taraflara ilişkin 1990 yılı toplam karbon dioksit emisyonları" Kongre'ye ilişkin Madde 12'ye uygun olarak gönderilen birinci ulusal bildirimlerde belirtilen Ek 1'de yer alan Taraflarca bu Protokol'ün kabul tarihi sırasında ve öncesinde açıklanan miktar anlamına gelecektir.
3. Bu Protokol'ü onaylayan, rıza gösteren veya tasdik eden veya Fıkra 1'de açıklanan şartlar yerine getirildikten sonra kabul eden her bir Devlet veya bölgesel ekonomik bütünleşme örgütü için, bu onay, rıza, tasdik ve kabule ilişkin belgelerin teminata bırakıldığı tarihi izleyen doksanuncu günde yürürlüğe girecektir.

4. Bu Madde' nin amacı gereğince, bir bölgesel ekonomik bütünleşme örgütü tarafından teminata bırakılan herhangi bir belge örgütün Devlet üyeleri tarafından teminata bırakılanlara ilave olarak sayılmayacaktır.

Madde 26

1. Bu Protokol hiçbir rezervasyon yapılmayacaktır.

Madde 27

1. Bir Taraf için bu Protokol'ün yürürlüğe girdiği tarihten başlamak üzere üç yıl sonra herhangi bir zamanda, o Taraf bu Protokol'den Teminatçı' ya yazılı bildirimde bulunarak geri çekilebilecektir.

2. Söz konusu çekilme Teminatçı tarafından geri çekilmeye ilişkin bildirim alındığı tarihten veya geri çekilme bildirimde açıklanan daha sonraki bir tarihten sonra bir yılın sona ermesi ile yürürlüğe girecektir.

Madde 28

Bu Protokol orijinali ki Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca aynı derecede geçerlidir Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliği' nde teminata teslim edilecektir. Bin dokuz yüz doksan yedi yılı Aralık ayının on birinci gününde Kyoto'da düzenlenmiştir.

İŞ BU DURUMU ONAYLAMA ÜZERE, imza sahipleri belirtilen tarihte bu Protokol' ün altına geçerli imzalarını koymuşlardır

Ek A

Sera Gazları

Karbon dioksit (CO₂)

Metan (CH₄)

Nitro Oksit (N₂O)

Hidroflorokarbon (HFCs)

Perflorokarbon (PFCs)

Sülfür hekzaflorid (SF₆)

Sektörler/Kaynak Kategorileri

Enerji

Yakıt yanması

Enerji Endüstrisi

İmalat sanayileri ve inşaat

Nakliye

Diğer sektörler

Diğerleri

Yakıtlardan kaçak emisyonlar

Katı yakıtlar

Petrol ve doğal gaz

Diğerler

Sanayi süreçleri

Mineral ürünler

Kimya sanayi

Metal üretimi

Diğer üretimler

Halokarbon ve sülfür hekzaflorid üretimi

Halokarbon ve sülfür hekzaflorid tüketimi

Diğerleri

Çözücü ve diğer ürünlerin kullanımı

Tarım

Bağırsak fermantasyonu

Gübre idaresi

Pirinç tarımı

Tarımsal topraklar

Savanaların planlı olarak yakılmaları

Tarımsal artıkların yakılmaları

Diğerleri

Atık

Toprağa katı atık boşaltımı

Atık su işleme

Atık yakılması

Diğerleri

Ek B

SayıŖallaŖtırılmıŖ sınırlama veya indirim taahhüdü veren Taraflar (baz yılın veya dönemin yüzdesi)

Avustralya 108
Avusturya 92
Belçika 92
Bulgaristan* 92
Kanada 94
Hırvatistan* 95
Çek Cumhuriyeti* 92
Danimarka 92
Estonya* 92
Avrupa Topluluğu 92
Finlanda